
U cijelom tekstu, radi jednostavnosti, pretežito upotrebljavamo riječ *baka*. Ona se odnosi i na djedove jer je svrha prikaza ista: pokazati transgeneracijski utjecaj starije generacije na unuke. Oba djeda i obje bake mogu na različite načine utjelovljivati opisane obrasce, a svrha je prikaza pokazati kako starija generacija u cjelini prenosi vrijednosti, emocije i obrasce odnosa na unuke.

1. Uvod: Zašto transgeneracijska bliskost?

Transgeneracijska bliskost označava posebnu povezanost između generacija: između onih koji dolaze, onih koji su u svojoj punoj životnoj snazi i onih koji već imaju iskustvo života iza sebe. Riječ je o prostoru u kojem se sreću različite dobi, različite perspektive i različite životne priče, ali i o prostoru u kojem se prenosi ono što nadilazi pojedinačne živote: emocionalni ton, vrijednosti, obrasci i osjećaj pripadanja.

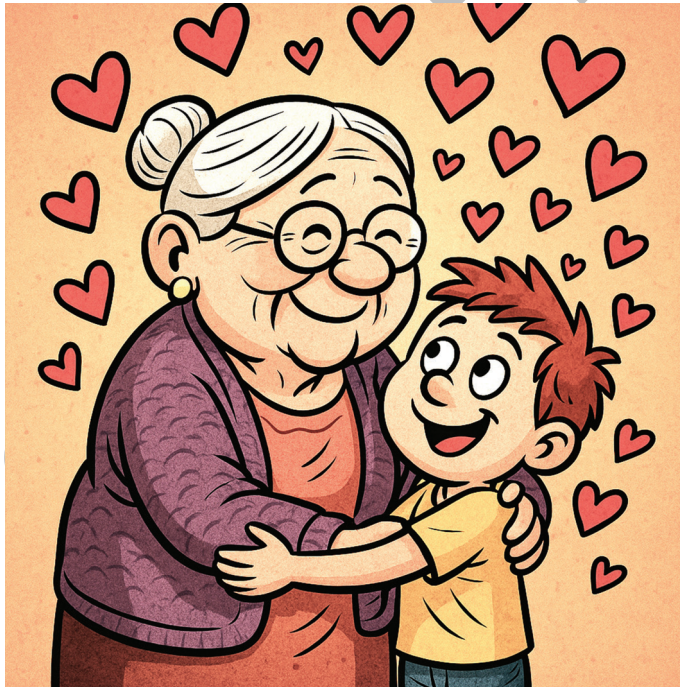
Zašto je ta bliskost važna? Zato što identitet djeteta nikada ne nastaje samo u odnosu s roditeljima nego i u širem obiteljskom tkivu. Baka i djed često nisu samo „pomagači“ roditeljima nego izvor posebne sigurnosti, kontinuiteta i drukčije vrste ljubavi. U vremenu kada se obitelji sve češće suočavaju s nesigurnostima – ekonomskim, socijalnim, pa i emocionalnim – upravo međugeneracijska povezanost može postati uporište stabilnosti.

No transgeneracijska bliskost nije jednoznačna. Ona može biti izvor topline i snage, ali može nositi i zamke: prenesene traume, nerazriješene sukobe i nevidljive obiteljske probleme koji prelaze s jedne generacije na drugu. Ono što se jednom nije moglo izreći ili razriješiti, može se prenositi šutnjom, gestama, pa čak i nesvjesnim izborima. Dijete, zbog svoje prirodne osjetljivosti, često postaje „primatelj“ tih tišina i skrivenih poruka oblikujući svoj identitet ne samo iz onoga što mu se govori nego i iz onoga što se prešućuje.

Zbog toga je za transgeneracijsku bliskost potrebna pedagogija koja odgoj ne promatra samo kao zadatak roditelja, nego kao proces u kojem sudjeluju sve generacije. U tom procesu ne prenose se samo vrijednosti i sjećanja nego i emocije, obrasci privrženosti i načini nošenja sa životom. U tom smislu transgeneracijska pedagogija uključuje odgovornost: prepoznati što želimo darovati budućim generacijama, a što je potrebno razriješiti ili prekinuti kako bismo prekinuli lanac ponavljanja.

Drugim riječima, pitanje nije samo *što će djeca naslijediti* nego i *kakvu će unutarnju klimu udisati*. Transgeneracijska bliskost tada postaje prostor izbora: hoćemo li nesvjesno ponavljati rane i terete prošlih generacija ili ćemo ih preoblikovati u iskustva koja oslobađaju i jačaju?

Transgeneracijska bliskost slična je običnoj bliskosti, samo puno snažnija.

Transgeneracijska pedagogija
uključuje odgovornost:

prepoznati što želimo darovati
budućim generacijama, a što je
potrebno razriješiti ili prekinuti
kako bismo prekinuli lanac
ponavljanja.

1.1. Što znači „emocionalno nasljeđe“?

Kada govorimo o nasljeđu, najčešće pomislimo na materijalne predmete: kuću, zemlju, štednju ili obiteljske dragocjenosti. No postoji i jedno drugo, jednako snažno, a često i važnije nasljeđe, koje se ne vidi na prvi pogled i ne mjeri se vrijednošću na tržištu. To je emocionalno i relacijsko nasljeđe: ono što se prenosi iz generacije u generaciju riječima, šutnjom, gestama, obrascima odnosa i emocionalnim reakcijama. To je nevidljiva mreža vrijednosti, uvjerenja, navika i emocionalnih obrazaca koja oblikuje način na koji živimo i gradimo odnose.

Emocionalno nasljeđe nije uvijek namjerno. Često je nesvjesno, utkano u svakodnevne interakcije, u načine na koje roditelji tješe ili ne tješe svoju djecu, u to kako obitelj rješava sukobe ili ih gura pod tepih, u vrijednosti koje se prenose pohvalama i kaznama. Ono uključuje i neizrečene poruke: što znači biti dobar sin ili dobra kći, kako se pokazuje ljubav, je li dopušteno biti ranjiv ili treba biti jak i samodostatan.

Takvo nasljeđe oblikuje emocionalne krajolike unutar kojih djeca odrastaju. Djeca, a poslije i unuci, upijaju ne samo riječi nego i tihe signale kao način na koji baka uzdahne kad se spomene djed, pogled kojim roditelj zastavlja pitanje koje se ne bi smjelo postaviti, toplinu zagrljaja koja govori više od tisuću riječi. Upravo ti nevidljivi prijenosi često imaju dugoročniji utjecaj od materijalne ostavštine.

U tom smislu emocionalno nasljeđe možemo razumjeti kao skup skrivenih mapa koje usmjeravaju ponašanja i izbore. Neke su od tih mapa osnažujuće, kao primjerice osjećaj sigurnosti i pripadanja koji dolazi iz iskustva generacijske potpore. Druge pak mogu biti ograničavajuće, poput ponavljanja obiteljskih rana, zabrana ili strahova. Pedagoški gledano, ono što svaka nova generacija čini jest reinterpetacija tog nasljeđa: dijelom ga prenosi dalje, a dijelom ga preispituje i mijenja unoseći nove putove u zajedničku obiteljsku priču.

Ključno je naglasiti da emocionalno nasljeđe nije unaprijed zadano, ono se može prepoznati, propitivati i mijenjati. Kao odrasli možemo odlučiti koje obrasce želimo nastaviti, a koje prekinuti. Emocionalno je nasljeđe stoga most kojim se prenose darovi, ali i mjesto na kojem se može zaustaviti ponavljanje onoga što sputava ili ranjava.

Upravo tu dolazi do izražaja pedagogija međugeneracijskih odnosa: bake i djedovi nisu samo svjedoci prošlih iskustava nego i aktivni sudionici u oblikovanju emocionalnog okruženja u kojem djeca i unuci odrastaju. Njihova uloga nije samo pružiti pomoć ili potporu već i prenositi mudrost, stabilnost i osjećaj kontinuiteta, a da istodobno ostanu otvoreni za promjene koje donose nove generacije. Kada su svjesni vlastitog emocionalnog nasljeđa, mogu odabrati što žele prenijeti dalje: hoće li to biti obrasci koji njeguju povjerenje i toplinu ili će dopustiti da se nastave obrasci nesigurnosti, kritičnosti ili emocionalne udaljenosti.

Tako emocionalno nasljeđe prestaje biti nesvjesno ponavljanje prošlih iskustava i postaje svjestan izbor odraslih ljudi, tj. dar koji se prenosi ne samo riječima i gestama nego i atmosferom odnosa.

elementarni

Baka, djed i Perica rade svoju mrežu.

1.2.

Uloga baka i djedova u suvremenim obiteljima

U suvremenim obiteljima baka i djed nisu samo pomoćna figura koja „uskače“ kada roditelji trebaju slobodno vrijeme ili čuvanje djece. Oni postaju aktivni sudionici u stvaranju emocionalnog ozračja, prenošenju vrijednosti i oblikovanju osjećaja kontinuiteta. Njihova uloga prelazi granice funkcionalnog, pa kuhanje, čuvanje ili darivanje prelazi u područje emocionalnog nasljeđa, gdje se prenosi nešto mnogo dublje: iskustvo života pretočeno u bliskost, vrijednosti i pripovijesti koje oblikuju osjećaj identiteta.

Baka i djed mogu biti živi most između prošlosti i budućnosti nudeći unucima osjećaj pripadnosti i korijena. Oni nisu samo svjedoci obiteljske povijesti nego i aktivni pripovjedači koji prenose priče, sjećanja i pouke. Upravo u tim pričama, često izgovorenima uz mirnu šetnju ili večernje druženje, unuci otkrivaju da je njihovo „danas“ dublje ukorijenjeno u „jučer“ i da život nije niz nepovezanih epizoda, nego dio šireg lanca generacija.

Jedna od posebnih vrijednosti baka i djedova jest i njihova emocionalna perspektiva. Budući da nisu uvijek u središtu roditeljskog stresa i odgovornosti, moguće je da imaju veću dozu strpljenja i smirenosti. Za unuke to može značiti otkrivanje posebne vrste ljubavi: one koja nije ni roditeljski stroga ni potpuno popustljiva, nego mješavina topline i mudrosti.

Uloga baka i djedova u suvremenim obiteljima ipak nije jednostavna. Dok mogu biti izvor stabilnosti, također mogu biti i prenositelji nesvjesnih obrazaca iz vlastitog djetinjstva. Ono što donose unucima nije samo svjetlo, nego i sjena: obrasci kontrole, uvjetovane ljubavi ili nerazriješenih trauma mogu se prenijeti na nove generacije. Kada baka ili djed preuzmu preveliku ulogu u životu djeteta, bilo zbog roditeljske odsutnosti, razvoda ili preopterećenosti, može se dogoditi da se naruši ravnoteža odnosa i da se dijete uvuče u obrasce odanosti koje teško može razumjeti. S druge strane, pretjerana distanca ili hladan odnos može osiromašiti dječje iskustvo i ostaviti prazninu u emocionalnom nasljeđu. Upravo u toj dvostrukosti leži važnost svijesti: tek kada prepoznamo što prenosimo, možemo odlučiti što želimo nastaviti, a što prekidamo u korist zdravijeg odnosa.

U današnjem društvu, koje sve više naglašava individualizam i ubrzani ritam života, prisutnost baka i djedova ima i društvenu dimenziju. Oni su podsjetnik da su obiteljske veze šire od nuklearne obitelji i da emocionalno nasljeđe ne prestaje s roditeljskom generacijom. U toj širini unuci otkrivaju da pripadaju mreži odnosa koja ih nadilazi, a upravo taj osjećaj pripadnosti daje stabilnost i snagu u vremenu rascjepkanih i nestabilnih identiteta.

Suvremene obitelji stoga žive između zahvalnosti i zahtjeva: zahvalnosti jer bake i djedovi nude vrijeme, znanje i ljubav koja se ne može nadomjestiti, ali i zahtjeva koji su katkada pretjerani: da budu uvijek dostupni, fleksibilni i u službi mlađe generacije.

Pedagoška refleksija o ulozi baka i djedova upravo zato traži ravnotežu između poštovanja njihove dragocjene prisutnosti i svjesnosti da su oni samostalne osobe sa svojim životnim putem.

1.3. *Granice, bliskost i međugeneracijski prijenos*

Bliskost između generacija jedno je od najdragocjenijih iskustava koja obitelj može ponuditi. Ona se rađa iz osjećaja sigurnosti, prihvaćenosti i otvorenosti, no istodobno nosi i rizik: kada nema jasnih granica, bliskost se može pretvoriti u opterećenje, a međugeneracijska povezanost u nesvjesni pritisak. Upravo se u tom prostoru granica i bliskosti krije bit međugeneracijskog prijenosa.

Granice nisu zidovi koji razdvajaju, nego mostovi koji omogućuju susret bez gubitka vlastite individualnosti. Kada baka ili djed ostanu u svojoj ulozi, tj. kao starija generacija koja pruža ljubav, ali ne preuzima ulogu roditelja, dijete osjeća dvostruku sigurnost: od roditelja prima strukturu i vodstvo, a od baka i djedova toplinu i širinu. Međutim, kada granice oslabe, dolazi do zamjene uloga: dijete se može osjećati razapeto između očekivanja, roditelji

doživjeti gubitak autoriteta, a baka ili djed preuzeti emocionalni prostor koji im ne pripada.

Međugeneracijski prijenos pritom djeluje u oba smjera. Baka i djed prenose unucima svoje vrijednosti, ali i svoje nesvjesne obrasce. Ako su, primjerice, u vlastitoj mladosti doživjeli odbačenost ili strogu disciplinu, postoji mogućnost da će te rane ponavljati u odnosu prema unucima, bilo pretjeranom popustljivošću bilo suptilnom kontrolom. S druge strane, unuci mogu u svojim bakama i djedovima probuditi sjećanja i osjećaje koje su potiskivali desetljećima, čime se otvara prostor za međusobno iscjeljenje i novu vrstu bliskosti.

Zdrav međugeneracijski prijenos počiva na ravnoteži: bliskost koja gradi, ali ne guši i granice koje štite, ali ne izoliraju. To znači da unuk ima pravo voljeti baku i djeda bez osjećaja da mora „odabrati stranu“ između njih i roditelja. To također znači da baka i djed mogu biti prisutni u životu unuka bez pokušaja da oblikuju roditeljsku odluku prema vlastitim kriterijima.

Kada ta ravnoteža postoji, međugeneracijski prijenos postaje izvor snage: unuci osjećaju da pripadaju obitelji koja se sastoji od različitih, ali povezanih generacija; roditelji dobivaju potporu koja ne narušava njihov autoritet, a baka i djed otkrivaju da njihova uloga nije završetak, nego transformacija: davanje koje se ne mjeri kontrolom, nego prisutnošću.

Upravo se tu otvara i pedagoška dimenzija međugeneracijskih odnosa: djeca iskustvom odnosa s bakama i djedovima uče što znači poštovati razlike, uvažavati granice i njegovati bliskost. Uče da ljubav ne isključuje razlike nego ih prihvaća. A odrasli, gledajući te odnose, mogu ponovno naučiti isto: da prava bliskost ne podrazumijeva stopljenost, nego zajedništvo u kojem svatko ostaje svoj.

Baka Slavica ne zna kako da svojimima da do znanja da ona ima i svoj život, a ne samo njih.

